Caroline de Westenholz

Een waarlijk heroïsche tijd

roman

GiST Uitgeverij

Delft 2027

Een waarlijk heroïsche tijd is een roman. Sommige personages vinden of vonden een tegenhanger in het echte leven. Zowel hun karakterisering als de beschreven situaties waarin zij optreden zijn ontsproten aan het brein van de auteur en worden dus fictief toegepast.

Eerste druk januari 2027

© Caroline de Westenholz
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd/en/of openbaargemaakt, op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Ook tekst- en datamining zijn niet toegestaan zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Omslagontwerp CaspersonDesign, Noordwijkerhout
Foto auteur © Marco Zwinkels
Typografie en opmaak binnenwerk Nieuwe Stijl, Delfgauw
Druk- en bindwerk Wilco Amersfoort

isbn 978 90 835 0422 3
NUR 301

Inhoud

1 Simon Godewin 7
2 Een kranig figuur 15
3 Olie op de golven 26
4 De foto 35
5 Het etentje 43
6 Cecile 55
7 Inwijding 72
8 De excursie 82
9 Rebellen en een hippie 94
10 Communisme en fascisme 103
11 Proletarisch winkelen 115
12 Burgerlijk en bourgois 127
13 Op bezoek bij Joris Ivens 134
14 Een ongemakkelijke vakantie 141
15 Ora et labora 149
16 De tekenles 156
17 Dilemma's 163
18 Rooie rotjongen 169
19 Inspiratie 177
20 Het portret 190
21 Julius Evola 198
22 Mystiek fascisme 203
23 Genesis 217
24 Weerzien 226
25 Wij gaan door met de strijd 237
26 De promotie 243
27 Een heel nieuw leven 251
Epiloog 255

Bronnen en vertaling 263

1
Simon Godewin

‘Kom binnen,’ blafte Simon Godewin toen er zachtjes op zijn deur geklopt werd.

Een jonge student kwam de kamer binnen. Simon deed zijn best wat vriendelijker te kijken en legde het tentamen dat hij aan het nakijken was terug op de stapel. Waarom werd hij toch altijd lastiggevallen als hij bezig was?

‘Het spijt me u te moeten storen, mijnheer Godewin, maar...’

Ongeduldig wuifde Simon naar de stoel aan de andere kant van het bureau. ‘Zeg ’t eens. Wil je niet gaan zitten?’

De timide jongeman nam plaats. ‘Ik zou graag over mijn literatuurlijst willen praten, mijnheer Godewin. Voor mijn scriptie.’

‘Simon.’ Hij stond erop dat zijn studenten hem tutoyeerden. ‘Sjekkie?’ Simon hield hem een pakje shag onder de neus.

Het joch weigerde beleefd.

‘Kop thee?’

Weer wilde hij ervoor bedanken maar durfde niet. De wetenschappelijk medewerker beende al de kamer uit. Zijn voetstappen resoneerden in de holle gang. Om zich heen kijkend, zag de student een poster van een Mondriaanexpositie in het Haags Gemeentemuseum, een boekenkast met stukjes karton die tussen de boeken uit staken en een vergeten plant in een hoek. Toen het hem begon te dagen dat de stapel papieren op het bu-

reau tentamens konden zijn, keerde Simon terug met twee plastic bekers thee. De stoom sloeg eraf.

'Alsjeblieft.'

'Ik zou graag over mijn literatuurlijst willen praten,' zei de jongeman op vaster toon dan voorheen.

Simons bekende truc had succes. Door even alleen te zijn geweest in deze imponerende omgeving was het zelfvertrouwen van de student onwillekeurig hersteld.

'Natuurlijk.' Simon bestudeerde hem met een open, bijna onbeleefd directe blik die hij doorgaans reserveerde voor vrouwelijke studenten. 'Heb je een bepaald onderwerp op het oog?'

'Ja,' zei de student, op de valreep het obligate mijnheer Godewin inslikkend. Hij sloeg zijn ogen neer. Simon vroeg zich af of hij soms homoseksueel was.

'Het symbolisme in Nederland.'

Simon maakte een geërgerd gebaar. Welke serieuze student wilde in vredesnaam die ongezonde stroming bestuderen? Het enige interessante aan het symbolisme was dat het een originele kunstrichting vertegenwoordigde, na alle historiestijlen van de negentiende eeuw. Die jongen wist toch wel dat Simons interesse ergens anders lag? Om zijn ergernis te verbergen vroeg hij hoe de student heette.

'Peter Hendrix.'

'Moet je eens goed luisteren, Peter. Je weet, neem ik aan, dat ik gespecialiseerd ben in futurisme, constructivisme. De Stijl, kortom, non-figuratieve, abstracte kunst; heel wat anders dan waar jij je voor interesseert.'

De jongen keek op met een onverwacht uitdagende uitdrukking, doordringende blauwe ogen onder een bos sluik, zwart haar. Even was Simon van zijn stuk gebracht.

'Ja mijnheer. Dat weet ik.'

Zijn leermeester onderdrukte een zucht. 'Goed, als je het zo

wilt, dan moet 't maar. Enig idee wat voor literatuur je wilt bestuderen? Dat boek van Bettina Polak, bijvoorbeeld, hoe heet het ook weer...' Hij zocht vruchteloos in zijn geheugen.

'Ja mijnheer. Ik ken het.'

Nu sprak de student met gezag. Het was duidelijk dat Peter Hendrix zijn onderwerp al beheerste. Dat zou een boeiende discussie kunnen opleveren. Simon vroeg hem voor het eind van de week een eerste boekenlijstje in te leveren. Zodra hij had besloten wat hij wilde lezen, konden ze dieper op het onderwerp zelf ingaan. De jongeman keek bijna zelfvoldaan toen hij de kamer verliet.

Simon zuchtte en keek op zijn horloge. Kwart voor vier in de middag. Paniekgevoel in zijn maag. Hij bladerde door zijn agenda, maar nee, hij vergiste zich niet, om half vijf bestuursvergadering. Die zou op zijn minst tot zes uur duren en hij wist al dat hij na afloop zou snakken naar een drankje. Voor zijn neus lagen echter de tentamens van de eerstejaarsstudenten die morgen gecorrigeerd moesten zijn, en hij was er nog niet eens half doorheen. Bovendien moest hij de volgende ochtend om negen uur college geven, iets waarop hij zich nog nauwelijks had voorbereid; hij had de dia's nog niet eens uitgezocht. Simon drukte zijn sjekkie in de asbak uit, schoof zijn stoel naar achteren en marcheerde naar de bibliotheek.

In de dia-kamer stonden twee collega's te schertsen over een pas aangekocht boek dat in hun opinie de moeite van het publiceren niet waard was geweest. Aan de andere kant van de kamer stond een aantrekkelijke jonge dame met halflang, donker haar in een la met dia's te rommelen. Haar had hij beslist niet eerder gezien. Een groot voordeel van lesgeven aan eerstejaars was dat hij meestal al een overzicht had van de prille schoonheid, vers van de schoolbanken, voordat een van de anderen die gelegenheid kreeg. Driekwart van zijn publiek in de collegezalen

bestond uit meisjes. Daarom werd kunstgeschiedenis ook wel de trouwcursus genoemd

Nadat het meisje was vertrokken zocht Simon een aantal dia's uit en combineerde die in gedachten met dia's uit zijn eigen collectie, thuis in zijn flat. Later op de avond zou hij het college voorbereiden, hoezeer hij er ook tegenop zag.

Alleen thuis zijn vond hij vreselijk. Hij wist al dat hij ieder excuus zou gebruiken om zo lang mogelijk in het universiteitsgebouw te blijven, na de vergadering, als de meeste van zijn collega's al naar huis waren. Vandaag waren het de tentamens die hij nakijken moest. Dat zou op zijn minst tot een uur of acht duren.

'Simon, ouwe jongen.' Fred van de afdeling architectuur kwam op hem af en legde een hand op zijn schouder. 'Ga je mee een hapje eten vanavond? We hebben een tafel gereserveerd in de Monnik, om half acht.'

Hij keek op. Freds uitdrukking was vriendelijk en geamuseerd. Instinctief werd Simon achterdochtig. Nodigde Fred hem uit omdat hij iets wist over zijn privéleven? Daarentegen was het vooruitzicht om uit eten te gaan met zijn collega's, met wijn en plezier en hoogstwaarschijnlijk een verhitte discussie, wel verleidelijk. Anderzijds zou hij daarna zeker niet meer kunnen werken.

'Vooruit.' Fred klopte hem op zijn rug. 'Wat is 't probleem? Als je niet wat afleiding krijgt slaap je de hele nacht niet, na die ellendige vergadering straks.'

Dit overtuigde Simon ervan dat Fred iets had gehoord. Die vergaderingen waren inderdaad wat moeizaam, maar ook belangrijk. Meteen nam hij een beslissing.

'Nee, 't spijt me vreselijk. Ik heb te veel te doen. Volgende keer misschien.'

Haastig graaide Simon zijn dia's bij elkaar en liep naar de bibliothecaresse om ze te laten registreren.

'Je weet waar je ons kan vinden, mocht je van gedachten veranderen,' riep Fred hem nog achterna.

De wekelijkse bijeenkomst van het Dagelijks Bestuur van de Raad van Twaalf werd op 15 november 1977 voorgezeten door een langharige vierdejaarsstudent die democratisch was gekozen uit een evenredig aantal kandidaten van staf, studenten en administratief personeel van het kunsthistorisch instituut. John de Wit stond bekend als een goede student, zij het zonder enig gevoel voor humor, en als iemand die dol was op discussiëren. Hij kon eindeloos doordrammen over een onderwerp als hij zeker was van zijn gelijk, en omdat hij overtuigd marxist was, was dat dikwijls het geval. Toen de vergaderkamer vol begon te lopen, zat John al klaar in zijn stoel aan het hoofd van de tafel. Zijn groene ogen gingen langzaam over de groep die zich om hem heen verzamelde en bleven rusten op het gezicht van de oude professor Reebok. Een paar dagen geleden had een meisje gezegd dat de man een "aristocratisch profiel" had. John rilde van afgrijzen.

Stipt om half vijf opende hij de vergadering. Nadat hij iedereen welkom had geheten las hij de agenda voor.

'Het eerste agendapunt is uit de aard der zaak de zoveelste aanval van onze progressieve regering op onze nationale universiteiten,' kondigde hij aan. 'Ik neem aan dat we het er allemaal over eens zijn dat verder bezuinigen in de Letterenfaculteit onmogelijk is en ik stel voor te bespreken wat voor actie we zullen ondernemen.' Hij schraapte zijn keel en wilde het tweede punt aankondigen toen een licht gestommel van buiten de vergaderkamer hem de mond snoerde. Geërgerd zag hij de deur opengaan en Fred en diens baas, professor van Thienen, binnenkomen.

'Zijn we te laat?' vroeg Fred, in alle onschuld. 'Dat spijt me. Wat is er tot nu toe besproken?'

Hij nam plaats op een lege stoel en keek vragend naar zijn buurvrouw. Professor Van Thienen bleef roerloos in de deuropening staan.

'Kon je niet heel even wachten tot we er allemaal waren,' sprak hij op boze toon tegen de voorzitter. 'Het is,' hij consulteerde nadrukkelijk zijn polshorloge, 'precies acht-en-twintig minuten voor vijf.'

Er waren niet veel studenten die de hoogleraar in de architectuur durfden tegenspreken, maar John de Wit kende geen scrupules. Hij keek zijn docent recht in de ogen.

'Ik had liever dat iedereen op tijd kwam, professor.'

De studenten hadden moeite hun giechels te onderdrukken en sommige stafleden kregen het eveneens benauwd. Professor van Thienen wist zich te beheersen en liep naar zijn plaats.

'Het tweede punt op de agenda is, zoals ik wilde gaan zeggen,' vervolgde John de Wit op droge toon, 'het hervormingsprogramma van de kunstgeschiedenisstudie. De programmeringscommissie zal zijn objectieven moeten aanpassen aan het Ministerieel Besluit van gisteren. Ik neem aan dat iedereen de kranten gelezen heeft.' Op dit ogenblik wierp hij een vriendelijke blik in de richting van een bebaarde medestudent die de aanvoerder was van die commissie, iemand die hij kon vertrouwen.

'Punt drie...'

Simons gedachten dwaalden af. Nerveus vroeg hij zich af of hij zijn kamer wel had afgesloten. Studenten konden binnenvallen en door de tentamens gaan snuffelen, en wie weet, hun fouten verbeteren. Hij had erop moeten letten. John de Wit zou hem echter onder geen voorwaarde even de vergadering uit laten lopen.

'... misschien kan Simon Godewin ons daar meer over vertellen.'

Geschrokken schoot hij overeind. Uit wat volgde begreep hij dat hij moest rapporteren over de vorderingen van de plannen voor de uitbreiding van het universiteitsgebouw even buiten de stad. Simon maakte deel uit van de commissie die zich bezighield met de eenprocentsregeling, die inhield dat één procent van de bouwkosten moest worden besteed aan beeldende kunst in het project. Met de niet aflatende bezuinigingsdrift die door de regering werd tentoongespreid vreesde hij het ergste voor de kwaliteit daarvan.

John de Wit ging door, ernstig en efficiënt. Om de beurt werden de aanwezigen opgeroepen. Geen wonder dat Fred hierna uit eten wilde gaan. Het leek wel een kleuterklas.

Terwijl hij zich zorgen zat te maken over de onbewaakte tentamenpapieren in zijn kamer, bedacht Simon dat de democratisering van de Nederlandse universiteiten misschien een tikkeltje te ver was gegaan sinds de Wet Universitaire Bestuurshervorming in 1971 was ingevoerd. Tegelijkertijd verontrustte die gedachte hem. Werd hij oud? In zijn eigen studententijd was Simon een fervent revolutionair geweest, en het lag niet in zijn aard om zijn oprechte geloof en diepste overtuigingen aan de kaak te stellen. Het was echter onmiskenbaar dat ze sinds de Raad van Twaalf de macht had overgenomen van de hoogleraar-directeur op zijn minst tweemaal zoveel tijd aan vergaderen kwijt waren als voorheen. Bovendien leek het wel of de studenten achterdochtiger waren tegenwoordig, minder idealistisch dan in zijn eigen tijd. Neem John de Wit. Die jongen leek op de een of andere manier bezeten van de gedachte dat het enige doel dat de academische staf – en zeker de hoogleraren! – nastreefde was om de democratisch verworven rechten van de studenten om deel te nemen aan iedere beslissing, of het nu ging om het studieprogramma, het reilen en zeilen van het instituut of de prijs van een kopje koffie in de gemeenschappelijke

koffiekamer, te onderdrukken, zo niet regelrecht te onteigenen. Natuurlijk, er waren een paar stokoude reactionairen – professor Van Thienen! hij onderdrukte een glimlach – maar Simons generatie stond toch zeker aan dezelfde kant als de studenten? Het had allemaal van doen met het lamme klimaat van deze tijd. Waar was het elan van de jaren zestig? Hij zuchtte hoorbaar, en voor de eerste keer leek John de Wit enigszins van zijn stuk gebracht. Simon wist dat de jonge revolutionairen hem respecteerden.

Om vijf over zes sloot John de vergadering. De leden van de Raad verdwenen met verrassende snelheid uit de vergaderruimte. Het was een ongeschreven wet dat ze elkaar opnieuw zouden ontmoeten in Che Guevara, de kroeg tegenover het academiegebouw. Daar gingen de discussies over hete hangijzers vaak door aan de bar.

Simon kon de verleiding niet weerstaan. Hij dronk vier glazen bier met zijn collega's, daarna dwong hij zich terug te gaan naar het instituut. In de gang ontmoette hij professor Woudstra, de voormalige hoogleraar-directeur van het instituut en zijn directe baas, die niet meer bij de vergadering werd uitgenodigd daar hij dit jaar niet was gekozen als lid van de Raad. Ze wisselden een paar clichés uit over de rustige atmosfeer in de avonduren – 'eigenlijk kun je alleen op deze tijd echt werken, zonder de studenten om je heen' – en verdwenen ieder in hun kamer. Keek Woudstra hem zojuist niet vreemd aan? Als gewoonlijk onderdrukte Simon zijn angst en zette zich achter de tentamens. Hij opende een nieuw pakje shag, rolde een sigaret en concentreerde zich op zijn werk. Hij kon alleen maar hopen dat er niemand zijn kamer was binnengeslopen tijdens de vergadering; de deur was inderdaad niet op slot geweest. Onmogelijk om te beoordelen of een of andere slimme student stiekem zijn of haar werk verbeterd had.

Blader verder
voor
een ander hoofdstuk.

→

7
Inwijding

De eerstvolgende keer dat Simon Cecile tegenkwam was in de bibliotheek van het kunsthistorisch instituut. Hij kon er niet om heen: ze intrigeerde hem. Het feit dat ze bevriend was met hippies maar niets wist van de revolutie, daar begreep hij niets van. Hij moest en zou haar beter leren kennen. Simon vroeg haar of ze even meeging naar zijn kamer.

'Hoe bevalt het je eigenlijk, aan de universiteit?' vroeg hij, recht op de vrouw af.

Cecile sloeg haar ogen neer. Vervelend dat iedereen die vraag stelde. Ze wist dat ze geacht werd reuze enthousiast te zijn, maar dat kon ze niet echt opbrengen.

'Het probleem is dat ik me nog niet echt thuis voel hier. De sociëteit is me te brallerig, en bij kunstgeschiedenis gaat het soms helemaal niet over de studie. Alleen maar over politiek!'

Daar wilde hij haar hebben.

'Je weet wat er in 1968 in Parijs is gebeurd?'

'Toen was ik twaalf jaar oud,' zei ze verontschuldigend.

Simon knikte begripvol.

'Een algehele opstand tegen het gezag, tegen het kapitalisme, Amerikaans imperialisme en alle traditionele instituties. Arbeiders en studenten beklommen samen de barricades in de straten van Parijs. Universiteiten en fabrieken werden bezet.

Het bracht de economie tot stilstand, de regering op zijn knieën, zette alles op zijn kop. Dat begon dus in Parijs en vandaar breidde het zich uit. Hier had je de bezetting van het Maagdenhuis. Een echte revolutie. Die is in wezen nog steeds aan de gang.'

'Maar wat is er dan zo vreselijk aan het moderne leven, dat alles op de schop moet?' vroeg ze voorzichtig.

'Tja, voor jou is het moderne leven natuurlijk prima geweest, tot nu toe, mag ik aannemen. Maar voor degenen die onderaan de maatschappelijke ladder zijn opgegroeid, en die moeten zwoegen in geestdodende baantjes is dat een ander geval natuurlijk.'

Cecile vroeg zich opeens af wat Simons achtergrond eigenlijk was.

'Het heeft allemaal van doen met de kant die de geschiedenis op gaat,' vervolgde de jongeman. 'Het kapitalisme is op sterven na dood. Wetenschappelijk bewezen, door Marx.'

Ze keek hem wantrouwig aan.

'Hoe dan?' vroeg ze.

Simons hart maakte een sprongetje. Hij bevroedde dat hij voor één keer iemand was tegengekomen uit het vijandelijke kamp die iets wilde leren. Het was een uitdaging voor zijn onderwijzershart.

'Dat is een heel verhaal. Als je het echt wilt weten, kunnen we beter een andere keer afspreken,' zei hij. Hij keek op zijn horloge. Kwart over vier.

'Zeg, wat doe jij eigenlijk met het avondeten?' vroeg hij.

'Niets speciaals,' antwoordde ze.

'Zullen we bij mij thuis wat eten? Ik kan zo even wat inkopen doen.'

'Of zal ik dat doen. Zal ik voor je koken?'

Verrast keek hij haar aan. Meestal vonden vrouwen het vanzelfsprekend om uit eten te gaan en dat had hij de laatste tijd net

iets te veel gedaan.

'Nou, graag,' antwoordde hij gretig.

'Ok. Hou je van... cordon bleu?'

Hij knikte welwillend.

'Dan ga ik nu maar,' zei ze kordaat. 'Zal ik je over drie kwartier hier komen ophalen?' Zonder zijn antwoord af te wachten, draaide zij zich om en verliet zijn kamer.

Bij de slager kocht Cecile een kant-en-klare cordon bleu. Het enige wat ze hoefde te doen was het ding te bakken. Daarna liep ze de groentewinkel binnen om wat krielaardappeltjes en een blik erwtjes te kopen. Boter zou Simon toch wel in huis hebben?

Stipt vijf uur stond ze op de stoep van het kunsthistorisch instituut. Twee minuten later kwam Simon naar buiten. Samen reden ze in de Deux Chevaux naar zijn flat.

Hij woonde in een modern appartementengebouw in een nieuwbouwwijk even buiten het centrum. Simon ging haar voor de L-vormige huiskamer in. Een zwarte eettafel was omgeven door vier stoelen met stalen buizen. Even verderop, om de hoek van de L, stond een zwarte ribfluwelen bank en een lage glazen salontafel. Aan weerszijden twee stoelen eveneens met metalen buizen, van een ander ontwerp.

'De Wassilystoel,' zei Simon, die haar zag kijken. 'Genoemd naar Kandinsky. Ontwerp van Marcel Breuer.'

Aan de muren hing grafiek van haar onbekende kunstenaars en een wandkleed. In de hoek stond een gitaar.

'Speel jij?' vroeg Cecile.

Hij knikte. 'Ga zitten,' zei hij. 'Wat wil je drinken?'

'Wat heb je?'

'Glaasje witte wijn?'

Ze knikte.

Op zijn ribfluwelen bank vatten ze het gesprek weer op.

'Je wilde meer weten over Marx en de revolutie van 1968,' begon hij.

Ze knikte.

Simon stak van wal. Hij maakte haar attent op iets waar ze nooit eerder bij had stilgestaan: de dialectiek van de geschiedenis die moest leiden tot de revolutie van het proletariaat, en de heersende elite van de troon zou stoten. Vervolgens instrueerde hij haar over de marxistische verdeling van de maatschappij in boven- en onderbouw, legde de vervreemdingstheorie uit en de oorzaak daarvan: de voortdurende uitbuiting van de grote massa door de heersende klasse, de bourgeoisie, die de productiemiddelen bezat.

'De val van het kapitalisme is onvermijdelijk,' concludeerde hij. 'En de eerste fase van de klasseloze maatschappij is de dictatuur van het proletariaat.'

'Nou, dan verkeert de Sovjet-Unie na vijftig jaar zeker nog steeds in die fase,' wierp Cecile tegen.

Dat zag ze niet goed. Volgens Lenin was daar een intellectuele voorhoede aan de macht die de onwetende massa leidde naar de klasseloze maatschappij. Simon wees op de rol van de intellectueel als bondgenoot van de arbeider in diens nobele strijd voor een nieuwe wereld. In bijna lyrische termen weidde hij uit over zijn eigen studententijd, vertelde hoe bewust hij en zijn vrienden toen leefden, en hoe anders dan de studenten die hij nu tegenkwam.

Intellectuelen waren kalme, ernstige, ingetogen individuen die zich gedroegen met een vanzelfsprekende bescheidenheid. Zij gingen onopvallend gekleed; hun zorg lag elders. Hun levenswijze stelde geen bijzondere eisen aan omgeving of maatschappij. De intellectueel had een gewichtige plicht, want de toekomst van de wereld rustte op zijn schouders. Dit kon hij niet serieus genoeg nemen, en daarom was hij in het dagelijks leven bijna altijd aan het werk. De leider van de massa bouwde voort-

durend aan zijn geestelijk heil en was steeds op zijn hoede dat hij door conservatieve krachten niet van het rechte pad af werd gebracht. Ontspanning zocht hij in hoger sferen; waar mindere goden zich vermaakten in discotheken, dansend op door commerciële schurken geproduceerde machinemuziek, luisterde de intellectueel op zijn kamer naar serieuze muzikanten of bracht zijn vrije tijd door met discussiëren.

Tijdens zijn vakanties verlaagde de intellectueel zich niet tot het niveau van de gemiddelde toerist, die er behagen in schept languit in de zon te gaan liggen bakken aan een zuidelijk strand – nee, ook dan was hij nog aan het werk. Hij liep driftig de bezienswaardigheden in het buitenland af, opdat hij de onwetende massa kon instrueren over geschiedenis en kunst. Geen luchtige verstrooiing, frivoliteiten of lichtzinnigheid; dat waren decadente uitwassen, bedoeld om de mensen dom te houden en ze niet te laten nadenken over de zin en functie van hun ondergeschikte positie in de status quo.

Als Cecile werkelijk vooruit wilde komen, zo betoogde Simon, dan moest ze bij zichzelf te rade gaan en haar hele levensinstelling aan een onderzoek onderwerpen.

Ze knikte en liet een en ander tot zich doordringen. Als ze hem goed begreep dan werd er van haar verwacht dat ze deel zou gaan uitmaken van een nieuwe, verlichte klasse: die der progressieve intellectuelen, een superieur soort mens dat de onwetende massa een nieuwe, rechtvaardiger wereld moest binnenleiden, waarin het dagelijks bestaan voor de arbeider ook genietbaar was. In die wereld was iedereen gelijk, alle rijkdommen waren eerlijk verdeeld en de staat zag erop toe dat niemand meer kreeg dan hem toekwam. Het grootste kwaad in de huidige maatschappij was de accumulatie van privébezit en dat zou in de ideale maatschappij vanzelf zijn afgeschaft.

Dat laatste geloofde Cecile niet. Ze wierp haar argument over

Darwin en de verdediging van het eigen territorium in de strijd. Hoe konden marxisten een dergelijke natuurlijke neiging willen afschaffen? Dat hele zogenaamd wetenschappelijke communistische systeem maakte op haar de indruk van een doodgewone wereldse religie. Als je er maar in geloofde, dan klopte het. Maar terwijl ze sprak, kon ze niet ontkennen gevoelig te zijn voor de gedachte deel te gaan uitmaken van zo'n intellectuele voorhoede.

'Zal ik dan maar,' zei ze en wees met haar duim over haar schouder in de richting van de keuken.

Hij ging haar voor, liet haar zien waar de pannen stonden, het servies en het bestek. En hij had boter in huis.

Tijdens het eten spraken ze ook over andere dingen.

'Verheug jij je op Florence?'

Kennelijk was hij vergeten dat hij dat al had gevraagd. De excursie zou de week daarop aanvangen.

Ze knikte enthousiast.

'Ben je wel eens in het Nederlands instituut geweest?'

Ze moest het ontkennen.

'Het ligt buiten en boven het centrum, achter Piazzale Michelangelo,' vertelde Simon. 'Van daaruit dalen we iedere dag af en gaan we de stad bekijken. Te beginnen met de vroege Renaissance.'

De reis naar Florence had niet echt iets te maken met zijn onderwerp, moderne kunst, maar het maakte deel uit van zijn leeropdracht.

Cecile wist natuurlijk waar dat plein lag, hoog boven de stad, met een prachtig uitzicht. Eigenaardig dat ze nooit in dat instituut was geweest. Ze moest haar ouders eens vragen of die het kenden.

'We staan vroeg op en zijn de hele dag op pad,' vervolgde Simon. 'En je houdt een referaat ter plekke, bij een onderwerp naar keuze.'

Cecile was daarvan op de hoogte en had de Brancaccikapel gekozen. Ze had zich daar al terdege op voorbereid.

'Natuurlijk gaan we elke avond lekker uit eten,' vervolgde Simon gewichtig. 'Kunsthistorici houden van het goede leven. Maar we koken ook wel eens op het instituut.'

Cecile lachte. 'Ik neem aan dat ik daar ook mijn best zal moeten doen.'

'Koken, dat kun je.'

Betekende dit dan dat ze verder niets kon, alleen omdat ze niet genoeg van het marxisme wist?

Hij zag haar nadenken. 'Je leert het vanzelf wel,' zei hij geruststellend. Even pakte hij haar hand vast.

'Jij bent natuurlijk erg beschermd opgevoed,' zei hij met iets van medelijden in zijn stem.

Cecile trok haar hand terug en zei dat ze naar huis moest.

De afwas zou hij zelf wel doen, ze had tenslotte al voor hem gekookt. Hij hielp haar in haar jas en begeleidde haar naar de bushalte. Ze zouden elkaar pas weer de week daarop zien, als de slaaptrein naar Florence vertrok.

* * *

Een paar dagen later belde Lies op.

'Gevonden, *het rode boekje voor scholieren* bedoel ik. Heb je vandaag tijd? Ik ben gewoon thuis.'

Cecile sprong op haar fiets en haastte zich naar haar vriendin. Lies presenteerde haar een vierkant rood boekje. Ze sloeg het direct open.

Op de eerste bladzij begon het al.

Wie zwijgt, stemt toe! was de titel van het eerste hoofdstuk.

Je zit op school. Elke dag in een klas. Je hebt daar een vaste plaats.
Ogen naar het bord, mond dicht en stilzitten. Luisteren jij!
Binnen is stilte, een man voor de klas. Verder: rust, klassikaal bezig zijn. Een bel, een zoemer: volgend vak.
Buiten hoor je: lawaai, mensen, beweging, verandering. Wij vinden dat de maatschappij er toch doorheen dringt. Aan alle kanten. Heel zachtjes en onopvallend.
Dit boekje wil dat zichtbaar maken.
Omdat wij vinden dat deze maatschappij niet deugt, geeft dit boekje kritiek op wat er tevoorschijn komt.

Daar had je het weer. *Wij vinden dat deze maatschappij niet deugt.* Net als op de universiteit.

De tekst ging door over wat een "demokratiese" maatschappij werd genoemd. Hier zou de leerling centraal staan. De leerlingen moesten zelf bepalen wat ze wilden leren, hoe en met wie. Huiswerk moest worden beoordeeld door de hele werkgroep van leerlingen en leraren.

Alle macht aan het volk! Ook op school! las ze. 'Hoe ging dat dan bij ons op school?' vroeg Cecile.

De meisjes hadden op hetzelfde degelijke gymnasium gezeten en kenden elkaar vanaf de lagere school. Lies had eindexamen gedaan in het laatste jaar voordat de Mammoetwet werd geïntroduceerd. Dat betekende dat zij nog een gedegen talenopleiding had gekregen, met zes uur Grieks en zes uur Latijn per week en drie moderne vreemde talen: Frans, Duits en Engels. De studie van het marxisme kwam daar echter niet bij kijken. Ook in Italië niet, waar Cecile van haar veertiende tot haar achttiende op de internationale school was geweest.

'Wij kregen bijvoorbeeld een nieuwe, heel progressieve geschiedenisleraar, nadat jullie naar Italië waren vertrokken,' antwoordde Lies. 'Daar zaten we niet in bankjes achter elkaar, maar

in een kring met de banken aan elkaar geschoven. Hij suggereerde een onderwerp en daar moesten we dan samen over praten. En vervolgens liep hij het lokaal uit.'

Cecile lachte verbaasd.

'Die man was vreselijk populair natuurlijk. We hadden een reuze lol in die les. Achteraf kan ik zeggen dat ik van die geschiedenislessen helemaal niets heb opgestoken.'

Cecile bladerde verder. 'En werd er nergens op school gesproken over de inhoud van dit boekje?' zei ze toen.

'Niet echt. Er waren wel allerlei experimenten op het gebied van het lespakket. Bijvoorbeeld *Antigone* in de Griekse les en het gelijknamige toneelstuk van Jean Anouilh bij Frans. Dat was zinnig,' meende Lies.

Cecile knikte.

'Mag ik het lenen?' vroeg ze, wijzend op *het rode boekje*.

Dat mocht.

Een weekend lang verdiepte Cecile zich in haar nieuwe lectuur. Ze kwam te weten dat in een "'demokratiese" school de leerling centraal stond. Alle macht aan het volk! Ook op school! Niet zomaar klakkeloos leren wat je aangeboden krijgt: eerst het materiaal ter discussie stellen. De leerlingen bepaalden zelf wat ze wilden leren, hoe en met wie. Het werk, de examens, werd door een collectief van leraren en leerlingen gezamenlijk beoordeeld. De leerlingen bepaalden de sfeer.

Het laatste hoofdstuk heette: *Aktie*. Als de eisen van de leerlingen niet werden ingewilligd dan konden die tot actie overgaan. Die kon verschillende vormen aannemen.

Mogelijkheden zijn: de staking tijdens een of meer lessen, bij voorkeur midden op de dag. [...]
Bezetting van een of meer belangrijke vertrekken: de leraarskamer, de directiekamer, de administratie. [...]
Een demonstratieve optocht naar het gemeentehuis of naar Den Haag.

En een bladzijde verder, in grote letters:

Dit is het begin. We gaan door met de strijd.

Het was haar duidelijk. Dit rode boekje was het lesboek geweest voor al die revolutionairen in haar eerste jaar op de universiteit. Een oproep tot revolutie, tot het creëren van een communistische samenleving, naar het voorbeeld van het China van Mao Tse Tung. Cecile was het er helemaal niet mee eens, maar ze begreep inmiddels wel dat ze zich terdege in deze materie moest verdiepen als ze zich op de universiteit staande wilde houden.